

ORTADOĞU GÜNDEMİ

6-12 Mart 2023

2023

■ LEVANT GÜNDEMİ

Suriye

• Uluslararası Gündemde Suriye

ABD Temsilciler Meclisi, Cumhuriyetçi Kongre Üyesi Matt Gaetz tarafından sunulan bir yasa tasarısını büyük çoğunlukla reddetti. Bu tasarı, ABD'nin Suriye'de konuşlu kuvvetlerini altı ay içinde geri çekmesini talep eden bir öneriydi. Oylama sonrası yapılan açıklamalarda ABD'nin Suriye'den çekilmesinin İŞİD'in saflarını yeniden organize etmesine izin verebileceği ve ABD ve müttefiklerini terörist saldırı riskine maruz bırakabileceği uyarıları yapıldı. Temsilciler Meclisinin ayrıca, Suriye'den asker çekilmesi için İŞİD'in tamamen yenilmesini şart koştığı bilgisi verildi.¹

Birleşmiş Milletler (BM) Suriye Özel Temsilcisi Geir Pedersen, düzenlediği basın toplantısında Suriye'deki son duruma ilişkin değerlendirmelerde bulundu. Pedersen, Suriye'de siyasi bir çözümün olması gerektiğine vurgu yaparak, "Siyasi çözüm olmazsa Suriye'nin çilesi devam edecek" ifadelerini kullandı. Uzun zamandır Suriye'deki durumun sürdürülemez ve statükonun kabul edilemez olduğunu savunan Pederson, Suriye'nin bazı bölgelerini de etkileyen Kahramanmaraş merkezli depremlerin bunun bir hatırlatıcısı olduğunu kaydetti.² Arap Birliği Genel Sekreteri Ahmed Ebu Gayt ve Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri, Arap Birliğinin 159. Dışişleri Bakanları Olağan Toplantısının ardından başkent Kahirede basın toplantısı düzenledi. Suriyenin Arap Birliğine dönüşünün konuşulduğunu dile getiren Gayt, "Bazı ülkeler tutumlarını net olarak açıkladı ancak şu ana kadar Arap Birliğinde Suriye meselesine yaklaşımın ne şekilde olacağına dair bir vizyon veya yol haritası yok. Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen es-Safedi de Suriye'yle ilgili bir komite oluşturulması talebini dillendirdi. Ancak Arap ülkelerinin bir mutabakatı yok" ifadelerini kullandı.³

• Suriye Rejimi

Suriye Dışişleri Bakanı Faysal Mikdad, Tunus Dışişleri Bakanı Nebil Ammar ile yaptığı telefon görüşmesinde Suriye ile Tunus arasındaki ikili ilişkilerle bunları geliştirmenin ve güçlendirmenin yollarını ele aldı. İki bakanın önümüzdeki dönemde iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri güçlendirmeye devam etme ve karşılıklı ziyaretlerde bulunma konusunda mutabık kaldıkları belirtildi.⁴

Suriye Ulaştırma Bakanlığı, İsrail'in hava saldırısının Halep Uluslararası Havaalanı'nın hizmet dışı kalmasına yol açmasının ardından, depremle ilgili yardım uçaklarının iniş yönünü

1 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4204496/abd-güçleri-deaş-tümüyle-yenilene-kadar-suriye-de-kalacak>

2 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4201566/bm-suriye-temsilcisi-pedersen-siyasi-çözüm-olmazsa-suriyenin-çilesi-devam>

3 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4201841/arap-birliği-suriyenin-birliđe-dönüşü-konusunda-henüz-bir-mutabakat-yok>

4 <https://sana.sy/tr/?p=276009>

değiştirme kararı aldıklarını bildirdi. Bakanlık tarafından yapılan açıklamada, “Halep Uluslararası Havaalanı üzerinden tarifeli ve programlı sefer inişlerinin, Şam ve Lazkiye havaalanlarına kaydırılmasına karar verildi” ifadeleri kullanıldı.⁵

Esad rejimi savunma kaynaklarının iddiasına göre kimliği belirlenemeyen hava araçları tarafından Deyrizor’un Hamidiye bölgesinde İran yanlısı gruplara ait binalar hedef alındı. Saldırıda 3 İran destekli milis yaşamını yitirirken onlarca yaralandı. Saldırılan noktaların milis erzak lojistik hatları üzerinde olduğu iddia edildi.⁶

Rejim güçleri Halep’in batı kırsalındaki Etarib kasabası ve çevresini topçu atışı ve füzelerle hedef aldı. Rejimin bu saldırılarında 1 sivil hayatını kaybederken çocuk ve kadınların da dâhil olduğu 5 sivil ise yaralandı. Rejimin bölgede ve İdlib çevresinde son dönemde topçu atışı başta olmak üzere tacizlerini arttırdığı kaydedildi.⁷

• Fırat’ın Doğusu

ABD Genelkurmay Başkanı General Mark Milley Suriye’nin kuzeydoğusuna sürpriz bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyaretin amacı bölgede IŞİD karşıtı operasyonlar gerçekleştiren ABD güçlerinin teftişi olarak yorumlanırken Milley’in bölgede Suriye Demokratik Güçleri (SDG) unsurlarıyla görüştüğü de iddia edildi. Esad rejiminin bu ziyareti ve bölgedeki ABD varlığını Suriye’nin egemenliğine karşı bir hamle olarak yorumladığı belirtildi.⁸

IŞİD, Deyrizor’un doğusunda SDG’yi hedef aldığı bir saldırı gerçekleştirdi. Şuheyl mevkinde SDG’ye ait bir kontrol noktasına hafif silahlarla gerçekleştirilen saldırıda bir SDG askeri hayatını kaybederken bir tanesi de yaralandı. IŞİD tarafından yapılan açıklamada, saldırı IŞİD tarafından üstlenilirken IŞİD militanlarının saldırıda kayıp vermediği açıklandı.⁹

Rusya’nın Suriye’nin kuzeydoğusundaki kamplardan, Rus vatandaşı olan 49 çocuğu teslim aldığı ifade edildi. Fırat’ın Doğusundaki El Hol ve Roj kamplarından alınan Rus çocuklar Kamışlı Havaalanı’nda Rus görevlilere teslim edildi.¹⁰

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Muhafif yerel kaynakların iddiasına göre Esad rejimine bağlı güçler muhafif Feth’ül Mübin operasyon odası güçlerince yapılan füze ve topçu saldırılarında çeşitli kayıplar verdi. Halep’e bağlı Etarib’de rejim güçleri havan saldırılarına maruz kalırken İdlib’e bağlı Serakib’de ise

5 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4197596/israil'-halep-uluslararası-havaalanı-nı-hedef-almasının-ardından-yardım>

6 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/260943/الزور-استهدف-وسط-دير-الزور>

7 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/261049/قتلى-وجرحى-في-قصف-النظام-على-ريف-حلب>

8 <https://www.jpost.com/breaking-news/article-733360>

9 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/260887/داعش-تتبنى-عملية-ضد-قصف-في-دير-الزور>

10 <https://www.syriahr.com/en/291572/>

keskin nişancı saldırıları gerçekleşti. Bu saldırılarda en az 4 rejim askeri hayatını kaybederken onlarcasının yaralandığı bildirildi.¹¹

Maraş depreminin ardından bölgede depremden etkilenen ve evsiz kalan binlerce Suriyeli özel izinle Türkiye'den Suriye'ye geçiş yaptı. Suriye'ye geri dönen bu mültecilerin sayılarının 50 bini aştığı bildirildi. Babül Hava sınır kapısından 16.600, Cerablus'tan 15 bin, Babusselam ve Tel Abyad kapılarından da 20 binden fazla kayıtlı Suriyelinin Suriye'ye geçiş yaptığı kaydedildi.¹²

Muhafiflerin kontrolündeki Cerablus'ta Sultan Murad Tugayı ile jandarma güçleri arasında çıkan kavga çatışmaya dönmesi sonucu 1 Suriye jandarması hayatını kaybederken 2 jandarma da yaralandı. Çatışmanın bir Sultan Murad milisi hakkındaki gözaltı kararının uygulanma isteği üzerine ortaya çıktığı iddia edildi.¹³

İsrail-Filistin

İsrail İçişleri Bakanlığı 7 Mart'ta, İsrail'de yeni göçmenlerin ülkede bir yıl geçirdikten sonra pasaport almalarına izin verecek bir yasa çıkardı. Mevzuatın, İsrail vatandaşlığı alan ancak ülkeye yerleşmeyen kişilerin pasaport almasını önlemeyi amaçladığı belirtildi.¹⁴

İrlandalı yetkililer 8 Mart'ta yaptığı açıklamada, İrlandanın Golan Tepeleriindeki İsrail ve Suriye arasındaki Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Gücünden güçlerini çekeceğini söyledi. İrlanda Savunma Bakanı Micheál Martin yaptığı açıklamada hükûmete, Birleşmiş Milletler Geri Çekilme Gözlem Gücünün (UNDOF) bir parçası olarak sınırın Suriye tarafında konuşlanmış 130 piyade askerinin yakın gelecekte geri çekileceğini bildirdi.¹⁵ İsrail Ulusal Güvenlik Bakanı Itamar Ben-Gvir İsrail polisine, Ramazan ayı boyunca Doğu Kudüs'teki yasa dışı konut birimlerini yıkma emri verdi.¹⁶

Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov'un, ülkesinin Tel Aviv'deki büyükelçiliğinin açılışına katılmak üzere mart ayı sonunda İsrail'i ziyaret edeceği belirtildi. Bayramov'un 29 Mart'ta İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, Dışişleri Bakanı Eli Cohen ve Cumhurbaşkanı Isaac Herzog ile görüşeceği ziyaretinin, bir Azerbaycanlı yetkilinin on yıl sonra Yahudi devletine yaptığı ilk ziyaret olacağı bildirildi.¹⁷ Bir İsrail üniversitesi, geçen mayıs ayında Nakba Günü münasebetiyle düzenlenen bir törende Filistinli şair Mahmut Derviş'ten alıntı yaparak "shahid" (şehit) kelimesini kullandığı için hakkında disiplin işlemleri başlatılan Arap öğrenci Watan Madi'nin disiplin işlemlerini iptal etti.¹⁸

11 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/260945/خسائر-لنظام-على-جبهات-حلب-وإدلب>

12 <https://www.qasiounnews.com/ar/articles/260979/عودةآلافسوريامن-الأراضي-التركية-إلى-شمال-سوريا-منذ-جداية-الزلزال>

13 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/261020/خسائر-في-صفوف-الشرطة-العسكرية-بريف-حلب>

14 <https://www.timesofisrael.com/interior-ministry-proposes-law-to-restrict-passports-for-new-immigrants/>

15 <https://www.timesofisrael.com/ireland-to-withdraw-soldiers-from-un-observer-force-on-israel-syria-border/>

16 <https://www.jpost.com/israel-news/article-733478>

17 <https://www.i24news.tv/en/news/israel/diplomacy/1678122461-azerbaijani-fm-to-visit-israel-for-embassy-inauguration>

18 <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-03-08/ty-article/.premium/israeli-university-cancels-proceedings-against-arab-student-who-quoted-darwish/00000186-c17d-db36-a5ff-f5ff8e960000>

Ürdün

Ürdün, Türkiye'ye Kahramanmaraş merkezli depremlerde zarar gören afetzedeler için 11 ton yardım malzemesi taşıyan bir uçak daha gönderdiğini duyurdu. Ürdün Haşimi Yardım Kuruluşu Genel Sekreteri Hüseyin eş-Şibli, ilerleyen süreçte depremzedeler için daha fazla yardım gönderileceğini ifade etti.¹⁹

Ürdün Planlama ve Uluslararası İşbirliği Bakanlığının, Ürdün'ün ekonomik toparlanmasını hızlandırmaya yardımcı olacak ve kapsamlı yatırımları destekleyecek bir programı finanse etmek üzere 600 milyon dolar daha borç almak için Dünya Bankası ve Asya Altyapı Yatırım Bankası ile görüşmelerini sürdürdüğü kaydedildi. Temin edilmesi durumunda bu kredinin Ürdün ekonomisinin "yeşil" büyümesi için kullanılacağı belirtildi.²⁰

Türkiye'nin Amman Büyükelçisi Erdem Ozan, Ürdün Kralı II. Abdullah'a güven mektubunu sundu. Büyükelçiliğin Twitter hesabından yapılan yazılı açıklamada, "Büyükelçi Erdem Ozan, 8 Mart'ta Kraliyet Sarayı'nda düzenlenen bir törenle güven mektubunu Majesteleri Kral II. Abdullah'a sunmuştur" ifadelerine yer verildi.²¹ Ürdün Kralı II. Abdullah'ın kızı Prenses İman, Yunan asıllı ve Venezuela doğumlu Cemil Alexander Thermioti ile evlendi. Kraliyet Divanı ve resmî televizyonların yanı sıra çeşitli internet sitelerinde, kraliyet aile üyelerinin yanı sıra yerli ve yabancı konukların katılımıyla düzenlenen nikah törenine ilişkin görüntüler yayımlandı. Beyt'ul Ürdün Sarayı'nda düzenlenen nikah törenine, prens ve prenseslerin yanı sıra Mısır Cumhurbaşkanı'nın eşi İntisar es-Sisi gibi kraliyet ailesine yakın misafirler de katıldı.²²

Lübnan

Lübnan'da Hizbullah Hareketi Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, cumhurbaşkanı seçimlerinde Hristiyan Marada Hareketi lideri Süleyman Franciye'yi destekleyeceklerini duyurdu. Nasrallah, Hizbullah'ın 2006'dan beri müttefiki olan Hristiyan Özgür Yurtseverler Hareketi (ÖYH) lideri Cibran Basil ile 4 aydır sonuç alınamayan cumhurbaşkanı seçimlerine ilişkin bir görüşme yaptığını aktardı. Görüşmede, Hizbullah'ın bu süreçte desteklediği cumhurbaşkanı adayının Franciye olduğunu Basil'e söylediğini dile getiren Nasrallah, "Hizbullah'ın doğal olarak cumhurbaşkanı seçimlerinde desteklediği aday Süleyman Franciye'dir" ifadelerini kullandı.²³ Lübnan Dışişleri Bakanlığı, boğucu bir mali kriz yaşayan ülkenin 2022 ve 2023 yıllarının aidatlarını ödeyerek, Birleşmiş Milletlerde (BM) oy kullanma hakkını geri kazandığını

19 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/urdun-11-ton-yardim-malzemesi-tasiyan-bir-ucagi-turkiyeye-gonderdi-750885.html>

20 <https://www.jordannews.jo/Section-109/News/Jordan-negotiates-600m-loans-from-int-l-banks-to-accelerate-recovery-27393>

21 <https://twitter.com/TurkEmbAmman/status/1633450844522774535>

22 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/jordan-s-princess-iman-marries-jameel-alexander-thermiotis/2843949>

23 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4197156/hizbullah-lubnandaki-cumhurbaşkanı-seçimlerinde-marada-hareketi-lideri-franciye>

duyurdu. Lübnan Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, ülkenin ödediği meblağ-dan bahsedilmedi ancak "Lübnan, BM ve özel komitelerinin çalışmaları ve tartışmalarında doğal rolünü oynamak için geri döndü" denildi.²⁴

Lübnan Meclis Başkanı Nebih Berri'nin, şartlar izin verirse önümüzdeki dönemde Riyad'ı ziyaret etmeye hazırlandığı belirtildi. Konuyla ilgili yapılan açıklamada "O, Hizbullah liderliğindeki siyasi kampı ile Suudi yetkililer arasındaki bakış açılarını uzlaştırmada önemli bir rol oynamaya çalışacak" ifadeleri kullanıldı.²⁵ Lübnan'da bankalar 14 Mart Salı gününden itibaren grevlerine devam edeceklerini duyurdu. Grev kararının "keyfi yargı kararları" nedeniyle alındığını açıklayan bankaların, Lübnan'da kendilerine karşı alınan yasal tedbirler nedeniyle şubat ayı başlarında başlattıkları grevi kısa süreliğine askıya almış oldukları belirtildi.²⁶

24 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4198211/lubnan-aidat-ödeyerek-bm'de-oy-kullanma-hakkını-yeniden-kazandı>

25 <https://www.naharnet.com/stories/en/296181-berri-reportedly-preparing-to-visit-saudi-arabia>

26 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4202446/lubnan-bankaları-salı-günü-yeniden-greve-gidecek>

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani, Kahire'ye gerçekleştirdiği resmî ziyaret kapsamında Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah es-Sisi ile bir araya geldi. Sudani ile Sisi tarafından iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinin ele alındığı görüşmede, bölgesel ve uluslararası meseleler de masaya yatırıldı.²⁷

52 milletvekilinden oluşan bir grup, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Büyükelçisi Alina Romanowski'nin ülkenin içişlerine haksız "müdahalesi" olduğunu savunarak Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin'i çağırarak üzere Irak Parlamento Başkanlığına bir önerge sundu. Irak'ın iç işlerine uygunsuz müdahale olarak algıladıkları şeylerle ilgili endişelerini dile getirdiler.²⁸

Eski Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi, kendi hükûmetinde görev yapan eski bir bakan hakkında çıkarılan tutuklama emirlerini eleştirdi. Dürüstlük Komisyonu, ülkede "yüzyılın soygunu" olarak bilinen 2,5 milyar dolarlık kamu fonlarının çalınmasını kolaylaştırdıkları iddiasıyla, maliye bakanı da dâhil olmak üzere, Kazımi'nin eski hükûmetinde yer alan dört üst düzey yetkili hakkında tutuklama emri çıkarmıştı.²⁹

Berlin'deki Kültürel Diplomasi Akademisinin Irak Parlamento Başkanlığına yaptığı davete cevaben Irak Parlamento Başkan Yardımcısı Şahvan Abdullah, Berlin Ekonomik Forumu'na katılmak üzere 6 Mart tarihinde Almanya'ya gitti.³⁰ Şahvan Abdullah, Alman mevkidaşı Petra Pau ile de bir araya geldi. Şahvan Abdullah ve Petra Pau mülteci krizini, göçmenlerin dosyasını ve iki taraf arasındaki parlamento iş birliğini geliştirmenin yollarını tartıştı.³¹ Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock 7 Mart tarihinde Bağdat'ı ziyaret etti. Baerbock bu ziyarette Sudani ve Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin ile görüştü.³²

Libya Ulusal Güvenlik Danışmanı İbrahim Bushnaf, Irak Dışişleri Bakanlığından üst düzey bir heyet ile başkent Trablus'ta bir araya geldi. Danışman Bushnaf, görüşmede iki kardeş ülkenin birbirine bağlı olduğunu belirterek, tarihî ilişkilerin derinliğini vurguladı. Ayrıca Trablus'taki Irak büyükelçiliğinin yeniden açılmasına ve Bingazi şehrinde bir konsolosluk açılmasına destek verdiğini belirtti.³³

Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin, Hollanda Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Marcel de Vink'i kabul etti. Hüseyin, Irak diplomatik personelinin eğitiminde ve Irak'a çeşitli alanlarda des-

27 <https://www.tebaajansi.com/irak/sudani-ile-sisi-bir-araya-geldi-h305249.html>

28 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Iraqi-lawmakers-request-summoning-foreign-minister-over-US-ambassador-s-interference>

29 <https://english.aawsat.com/home/article/4193226/kadhimi-slams-arrest-warrants-against-ex-govt-officials-iraq's-'heist-century>

30 <https://ina.iq/turkmen/38037-irak-berlin-dunya-ekonomik-forumuna-katilyor.html>

31 <https://ina.iq/turkmen/38097-temsilciler-meclisi-bakan-yardmcs-alman-mevkida-ile-multeci-krizini-gorutu.html>

32 <https://ina.iq/turkmen/38035-dileri-bakanl-sozcusu-el-sahhaf-almanya-dileri-bakan-yarn-badat-ziyaret-edecek.html>

33 <https://lana.gov.ly/post.php?id=272848&lang=en>

tek verilmesinde Hollanda'nın gösterdiği iş birliğinden dolayı şükranlarını ifade etti. Hüseyin, Hollanda ile tarım, turizm, iklim değişikliği, eğitim ve su yönetimi alanlarında iş birliğini artırmanın önemini vurguladı.³⁴

Irak Başbakanı Sudani ve İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi, iş birliğini genişletmenin yollarını görüşmek üzere telefon görüşmesi yaptı. Her iki taraf da iki ülke arasındaki ilişkilerin, tarihî olduğunu ve köklerinin kültür, medeniyet ve derin ortak inançlara dayandığını vurguladı.³⁵

Irak Başbakanı Sudani, iklim değişikliğinin su kıtlığı çeken ülke üzerindeki ciddi etkileriyle mücadele etmek için beş milyon ağaç dikmeyi içeren bir projeyi duyurdu. Sudani, Basra'da yabancı büyükelçiler ve Birleşmiş Milletler (BM) yetkililerinin katıldığı konferansta yaptığı konuşmada, hükûmetin daha geniş bir "Irak iklim eylemi vizyonu" üzerinde çalıştığını söyledi.³⁶

BM Genel Sekreteri Irak Özel Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert, Irak'ın su kriziyle karşı karşıya olduğunu belirterek sorunun acil çözümü için uluslararası topluma çağrıda bulundu. Plasschaert, "Su krizinin çözümü konusunda hep beraber çalışmalıyız, Irak tek başına bu sorunun üstesinden gelemez" ifadelerini kullandı.³⁷

• Güvenlik

ABD Senatosu Çoğunluk Lideri Chuck Schumer Irak'ta gerçekleşen önceki savaşlar için verilen iki yetkiyi iptal edecek yasayı değerlendireceğini belirtti. Bu adımın, kongrenin diğer ülkelerde savaşmak için asker gönderip göndermeme konusundaki rolünü yeniden teyit etmesinde yeni bir girişimi temsil ettiği belirtiliyor. Schumer, ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesinin askerî güç kullanımına ilişkin 1991 ve 2002 yıllarında verilen izinleri görüşeceğini açıkladı.³⁸

ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin, Irak'a 8 Mart günü ani bir ziyarette bulundu. Austin Irak Başbakanı Sudani ile görüşmelerinin ardından gazetecilere verdiği demeçte, Washington'ın Irak'taki askerî varlığını sürdürmeye kararlı olduğunu söyledi.³⁹ Irak Hükûmet Sözcüsü Basim el-Avadi, ABD Savunma Bakanı Lloyd J. Austin'in Bağdat'ta yaptığı ziyaretin hükûmetin bilgisi ve onayı dâhilinde gerçekleştiğini belirtti. Austin'in ABD Başkanı'ndan Irak'ın istikrarını destekleyen bir mesaj ilettiği belirtildi.⁴⁰

34 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Iraq-Netherlands-to-enhance-cooperation-and-bilateral-relations>

35 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/After-western-officials-visits-Al-Sudani-praised-brother-Iran-for-supporting-Iraq>

36 <https://www.france24.com/en/live-news/20230312-climate-stressed-iraq-says-will-plant-5-million-trees>

37 <https://www.basnews.com/tr/babat/799126>

38 <https://www.iraqnews.com/iraq/u-s-senate-to-end-war-authorization-in-iraq/>

39 <https://www.reuters.com/world/pentagon-chief-makes-unannounced-trip-iraq-20-year-anniversary-invasion-nears-2023-03-07/>

40 <https://ina.iq/turkmen/38074-el-avvadi-abd-savunma-bakannn-badat-ziyareti-hukümetin-bilgisi-ve-onayla-gerçekletti.html>

Irak Başbakanı Sudani, Diyala vilayetini ziyareti sırasında bir grup aşiret lideri ve önde gelen figürle bir araya geldi. Sudani, toplantı sırasında vilayet halkının karşılaştığı geçim zorlukları, sosyal sorunlar ve bölgedeki hizmetlerin düzeyi hakkında bilgi aldı. Ayrıca Sudani, güvenlik güçlerini desteklemek ve sosyal barışı sağlamlaştırmak konusunda aşiretlerin rolünün önemini vurguladı.⁴¹

• Ekonomi

Irak, dünyanın en büyük konteyner limanlarından biri olan Fav Limanı inşaatını sürdürürken uluslararası tersanelerden yeni gemiler almayı planlıyor. Büyük Fav Limanı'nın ise yaklaşık yüzde 41'inin tamamlandığı belirtiliyor.⁴²

Irak Ulaştırma Bakanı Razzak Muhibis el-Saadavi, Avrupa Birliği'nin (AB) Bağdat Büyükelçisi Ville Varjola'yı kabul etti. Irak Ulaştırma Bakanı Saadavi, Ville Varjola ile Irak havayoluna uygulanan yasağın kaldırılmasını görüştü.⁴³

Irak Başbakanı Sudani, Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock ve beraberindeki heyeti kabul etti. Başbakan Sudani, üç elektrik santralının rehabilite edilmesi için Siemens ile üç sözleşme imzalanmasına sponsor oldu. Görüşme sırasında çeşitli alanlardaki ikili ilişkilerin ve ortaklığın pekiştirilmesinin yolları ele alındı.⁴⁴

Irak Merkez Bankası (IMB), dış ticaretin finansmanını kolaylaştırmak için olumlu adımlar atmaya devam edeceğini duyurdu. IMB, Çin bankalarıyla dış ticarete Çin yuanını kullanmak için iletişim kurduğunu doğruladı. IMB Başkan Yardımcısı Ammar Hamad Halaf yaptığı açıklamada, IMB'nin döviz kuru istikrarını sağlamak için daha önce yayımlanan talimatları izlemeye devam ettiğini belirtti.⁴⁵

Irak Petrol Pazarlama Şirketi (SOMO), şirket için yeni bir genel müdür atandığını duyurdu. Şirketten yapılan kısa açıklamada, Alaa el-Yasiri'nin yerine Ammar Abdullah el-Anbaki'nin şirketin yeni genel müdürü olarak atandığı belirtildi.⁴⁶

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak'taki Hristiyan politikacılar, alkol ithalatını ve satışını yasaklayan yasağı kaldırmaya uğraşiyor. Gümrük yetkililerine yasağı uygulama talimatı verildi. Tasarı muhalefete rağmen geçen ay yasalaştı. Irak Parlamentosunda beş sandalyesi bulunan Hristiyan grup, demokratik olmadığı gerekçesiyle hukuki yola başvurdu.⁴⁷

41 <https://ina.iq/turkmen/38077-babakan-sudani-diyalede-aiyet-eyhleri-ve-onde-gelen-ahsiyetlerle-bir-araya-geliyor.html>

42 <https://www.zawya.com/en/projects/industry/iraq-to-buy-new-ships-for-faw-port-jlxx0yva>

43 <https://ina.iq/turkmen/38038-irak-ve-avrupa-birligi-irak-havayollar-uzerindeki-yasa-kaldirmay-goruyuyor.html>

44 <https://ina.iq/turkmen/38061-babakan-4-elektrik-santralinin-rehabilite-edilmesi-icin-siemens-ile-uc-sozlemenin-imzalanmasna-sponsor-oldu.html>

45 <https://www.iraqnews.com/iraq/cbi-to-consider-using-chinese-yuan-in-foreign-trade/>

46 https://iraqtoday.com/ar/news/70544/النفط_تستبدل_مدير_عام_شركة_سومو

47 <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-64858892>

Irak Parlamentosu Birinci Başkan Yardımcısı Muhsin El-Mendelavi, emeklilerin yaşam koşullarını iyileştirmenin tek yolunun emekli maaşlarını artırmak, avans ve kredi faizleri için aylık kesintileri azaltmak olduğunu doğruladı. Mendelavi, koşullarını iyileştirmenin bir diğer yolunun, IMB yetkisi altında faaliyet gösteren bankaların avans ve kredi faizlerinde aylık kesintilerinin azaltılmasından geçtiğini vurguladı.⁴⁸

Irak Başbakanı Sudani, BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Genel Direktörü Audrey Azoulay ve beraberindeki heyeti kabul etti. Sudani görüşmede, örgütün Irak'taki çabalarını ve girişimlerini takdir ettiğini belirtti.⁴⁹

Bağdat'ın yakın zamanda yenilenen, adını 10. yüzyılın ünlü şairi Abul Tayib el-Mutanabbi'den alan, el-Mutanabbi Caddesi'ni ziyaret eden UNESCO Genel Direktörü Audrey Azoulay, Irak'ın yeniden inşasına destek sözü verdi.⁵⁰

48 <https://ina.iq/turkmen/38021-meclis-bakan-yardmcis-el-mendelavi-emeklilerin-maalarnn-artrlmasn-talep-ediyor.html>

49 <https://ina.iq/turkmen/38034-babakan-sudani-birlemi-milletler-eitim-bilim-ve-kultur-orgutu-unesco-genel-direktoru-ile-bir-araya-geliyor.html>

50 <https://www.france24.com/en/live-news/20230306-in-iraq-un-culture-chief-vows-to-help-rebuild>

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Türkmen Cephesi'nin (ITC) resmî hesabından yapılan yazılı açıklamada, ITC Başkanı Hasan Turan'ın Irak'ın başkenti Bağdat'ta düzenlenen Devleti Yönetme İttifakı'nın olağan toplantısına katıldığı aktarıldı. Toplantıya Irak Cumhurbaşkanı Abdullatif Reşid, Irak Başbakan Muhammed Şiya es-Sudani ve siyasi parti liderleri katıldı. Hasan Turan'ın, Kerkük'te eski ITC Güvenlik Dairesi Sorumlusu Ahmet Tahir'in suikastına ilişkin devam eden soruşturmaları Başbakan Sudani ile görüştüğü bildirildi.⁵¹

Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi Listesi, Kerkük'te son dönemde yaşanan olaylarla ilgili basın toplantısı düzenledi. Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük İl Başkanı Kahtan Vendavi, eski ITC Güvenlik Dairesi Sorumlusu Ahmet Tahir suikastına ilişkin soruşturmanın bir an önce sonuçlandırılması ve failerin yakalanması çağrısında bulundu. "Kerkük'ün güvenliğini sağlamak Kerkük polis teşkilatının sorumluluğudur" diyen Vendavi, olayın üzerinden günler geçmesine rağmen hâlâ polis ve güvenlik teşkilatının sessiz olmasının şaşırtıcı olduğunu dile getirdi.⁵²

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, sosyal medya hesabından Ahmet Tahir suikastına ilişkin açıklamada bulundu. Salihi, Tahir'e yönelik suikasta dair yapılan soruşturmaların sonuçlarının açıklanmasını isteyerek hükûmetin nerede olduğunu sordu.⁵³

Irak'ın Diyala vilayetine bağlı Türkmenlerin yoğun yaşadığı Mendeli nahiyesi, 1987 yılındaki ilçe statüsüne yeniden dönüştürüldü. Irak Planlama Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre, Mendeli'nin ilçe statüsüne kavuşması için tüm niteliklere sahip olduğu ifade edildi.⁵⁴

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, ITC Türkiye Temsilcisi Kutluhan Yayçılı ve beraberlerindeki heyet Irak'ın Ankara Büyükelçisi Mahir Al Lajmavi'yi makamında ziyaret etti. Görüşmede, ITC ile Irak'ın Ankara Büyükelçiliği arasındaki iş birliğinden duyulan memnuniyet dile getirildi. ITC Başkanı Turan, Türkmen sivil toplum örgütlerinin Türkiye'de yaşanan depremden etkilenenlere yönelik devam eden yardımları hakkında bilgi verdi.⁵⁵

51 <https://www.facebook.com/itasanturan/posts/pfbid02EsE6voWzciw7CCsZ3z1thceiAZJsZQkBKkH6L7aSovweaT1LWvTygq3QHRBpBZ1l>

52 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/40581-turkmenler-eski-itc-guvenlik-sefi-ne-yonelik-suikastin-faillerinin-yakalanmasini-istiyor.html>

53 <https://www.facebook.com/arshedalsalihi/posts/pfbid06i8at4YUwd7GBR3T9xDkXMijg2CkN2xLpQpxH8Z8drfWYfsStNrx1JV6RS3YTKyul>

54 <https://www.alsumaria.tv/news/محايات/التخطيط-تعان-اعادة-استحداث-قضاء-مندلي-الملغي-في-دي>

55 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/40619-itc-baskani-turan-irak-in-ankara-buyukelciligi-ni-ziyaret-etti.html>

• Güvenlik

Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı İnsansız Hava Aracı (İHA), Kerkük'ün Kara İncir nahiyesine bağlı Seyidkan köyünde bulunan terör örgütü PKK hedeflerini vurdu. PKK hedeflerine yönelik düzenlenen operasyonda bir kişi öldü ve iki kişi yaralandı.⁵⁶

Selahaddin vilayetinin Amirli ilçesine bağlı Zengilli köyü yakınlarında terör örgütü IŞİD'e bağlı militanların saldırısı sonucu bir Haşdi Şaabi mensubu hayatını kaybederken bir kişinin de yaralandığı açıklandı.⁵⁷

Irak Güvenlik Medya Birimi tarafından 7 Mart 2023'te yapılan açıklamaya göre Irak İstihbarat Birimi, Kerkük'te terör örgütü IŞİD'e bağlı iki militanı yakaladı. Yakalanan teröristlerin, IŞİD'e Irak güvenlik güçlerinin hareketiyle ilgili bilgiler aktardığı ve IŞİD mensuplarına kefil oldukları öğrenildi.⁵⁸

Irak güvenlik güçlerinin, 6 Mart 2023'te Kerkük'ün Dakuk ilçesinde terör örgütü IŞİD'e bağlı bir militanı yakaladığı açıklandı. Yakalanan teröristin IŞİD militanlarına lojistik destek sağladığı öğrenildi.⁵⁹

Terör örgütü IŞİD militanlarının Irak'ın Selahaddin vilayetine bağlı Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı Tuzhurmatu ilçesinde kaçırdıkları Türkmen kökenli bir vatandaşı öldürdü. Çobanlılık yapan Türkmen vatandaşı, IŞİD tarafından Mursa Ali dağlarından bir hafta önce kaçırılmıştı. Irak Türkmen Cephesi (ITC) Tuzhurmatu'da öldürülen Türkmen vatandaşıyla ilgili kınama mesajı yayımladı. Yapılan açıklamada ITC tarafından, Türkmen bölgelerinde federal güvenlik güçlerin güçlendirilmesi istendi.⁶⁰

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak Türkmen İslami Birliği Genel Sekreteri Casim Muhammed Cafer, Tuzhurmatu'da Hicri takvime göre Şaban ayının 15. gününe denk gelen ve Şii inancına göre kıyametten önce zühur edeceğine inanılan İmam Mehdi'nin doğum günü kutlamasına katıldı. Yapılan festivale Irak Parlamentosunun eski Türkmen Milletvekili Niyazi Mimaroglu ve Tuzhurmatu'nun önde gelenleri katıldı.⁶¹

Irak Türkmenlerinin, Kahramanmaraş merkezli depremlerin etkilediği Malatya'da başlattığı yardım kampanyası devam ediyor. Deprem bölgesinde Irak Türkmenlerinin yardımını dağıtan Murat Köprülü, gönüllü olarak gittikleri Malatya'da bir ayı aşkın süredir depremzedelere

56 <https://shafaq.com/ar/كوردستانيات/استهداف-مقرا-عماليا-قصف-جوي-تركي-يوقع-قتيلا-و-جرحين-في-السليمانية>

57 <https://shafaq.com/ar/امن/مقتل-عنصر-امني-و-صاابة-خر-بهجوم-ارهابي-في-كركوك>

58 <https://shafaq.com/ar/امن/القبض-على-ارهابي-خطير-و-مشعوذ-في-كركوك>

59 <https://nnciraq.com/191135/>

60 <https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=1040047>

61 <https://www.facebook.com/jaasimjaffar/posts/pfbid0EPANNhSzD1Awpcux3er3mZestgVWvy4KfDboUmgr185ucu4iBRTM8vf9jmgvP5yJl>

yardımcı olmaya çalıştıklarını söyledi. Depremın ilk günlerinden itibaren Malatya'da olduklarını, ellerinden geleni yapmaya çalıştıklarını belirten Köprölü, "Kerkük bölgesindeki Türkmen kardeşlerimizden Allah razı olsun" diye konuştu.⁶²

Kerkük'te 10 Mart 2023'te yağın şiddetli yağış sonucu Kerkük'te bir ev çöktü. Çöken evde bir anne ve oğlu vefat etti.⁶³

62 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/40636-irak-turkmenleri-depremedelerin-yardiminkosmaya-devam-ediyor.html>

63 <https://www.skynewsarabia.com/middle-east/1603829-امطار-وفيضانات-تجتاح-العراق-وفيات-بكر كوك-واستنفار-بغداد>

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

ABD Savunma Bakanı Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'ni (IKBY) ziyaret etti. IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin'ı Erbil'de kabul etti. Barzani, IKBY'nin bölge için daima bir istikrar faktörü olacağını ifade etti. Salı günü 7 Mart'ta gerçekleştirilen Austin ile Barzani toplantısından sonra ortak basın toplantısı düzenlendi. Başkan Neçirvan Barzani, "Erbil-Bağdat sorunlarının çözülmesinin bölge istikrarı için önemli olduğu konusunda görüş birliğine vardık" dedi. Bölgede istikrarın sağlanması için IKBY'nin rolüne değinen Barzani, "IKBY, bölge için daima bir istikrar faktörü olacaktır" ifadelerini kullandı. Barzani, ABD'nin Peşmerge'ye verdiği desteğin önemini vurgulayarak, "Peşmerge güçlerine olan sürekli desteği için ABD'ye teşekkür ediyoruz" şeklinde konuştu. Basın toplantısında terör örgütü IŞİD'e karşı verilen ortak mücadeleye değinen ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin, "Onlarca yıl birlikte çalıştık. Uluslararası Koalisyon'la birlikte geniş bir alanı IŞİD'den kurtardık" ifadelerini kullandı. IŞİD'le mücadelede peşmergenin rolünü vurgulayan Lloyd Austin, Peşmerge ile ABD arasında imzalanan mutabakat zaptının destekçisi olduklarını kaydederek "Peşmerge ile ABD arasındaki mutabakat zaptına desteğimizi yineliyoruz" dedi. Irak Ordusu ile Peşmerge'nin birlikte çalışması gerektiğini kaydeden Austin, "Irak Ordusu ile Peşmerge arasındaki iş birliği önemlidir. Erbil ve Bağdat birlikte çalışmalıdır" diye konuştu. Austin, IKBY liderlerinin anlaşmazlıklara son vermesinin önemli olduğunu vurguladı.⁶⁴ IKBY Başkanlığından yapılan açıklamada, görüşmede "IKBY, Irak ve ABD ilişkileri, güvenlik durumu, terörle mücadeledeki son gelişmeler, Erbil-Bağdat sorunları, IKBY'deki iç durum ve IŞİD'le mücadele için Peşmerge ile Irak Ordusu arasındaki koordinasyon" konularının ele alındığı aktarıldı. Başkanlık açıklamasında, "Taraflar, bölgede istikrar ve huzurun sağlanması için iş birliğinin önemini vurguladı" ifadelerine yer verildi. ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin'in "Peşmerge'nin yeniden düzenlenmesi sürecini ve bu konudaki reformları takip ediyoruz. Bu sürecin başarıya ulaşması için Pentagon ve Peşmerge Bakanlığı arasında imzalanan mutabakat zaptı kapsamında gerekli tüm desteği sağlayacağız" dediği kaydedildi.⁶⁵

ABD Savunma Bakanı Austin'in, Erbil'de Suriye'nin kuzeydoğusundan kişilerle görüştüğü iddia edildi. Yapılan haberde, Suriye'nin kuzeyinden gelen sözde askerî yetkililerin gizlice IKBY'ye giriş yapıp ABD Savunma Bakanı ile görüştüğü ileri sürüldü. Haberde, görüşmede Suriye ile Türkiye arasındaki sınır sorunları ve Türkiye'nin Suriye'nin kuzeydoğusuna olası bir operasyonunun ele alındığı aktarıldı.⁶⁶

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, Molla Mustafa Barzani liderliğindeki "Eylül Devrimi" ile dönemin Irak hükûmeti arasında 11 Mart 1970 tarihinde imzalanan anlaşmanın 53. yıl dönü-

64 <https://speemedia.com/dreja.aspx?=hewal&jmare=122492&Jor=1>

65 <https://kurdistantv.net/ku/news/189280>

66 <https://www.bwar.news/?per=posts&pewakraw=view&id=5141>

müne ilişkin bir mesaj yayımladı. Irak hükûmetinin karşılaştığı direniş nedeniyle 11 Mart Anlaşması'nı kabul etmeye mecbur kaldığını belirten Barzani, "Irak hükûmeti, Eylül Devrimi'nde Kürt halkının direniş nedeniyle bu anlaşmayı imzalamak ve Kürt halkının bazı taleplerini kabul etmek zorunda kaldı" ifadelerini kullandı. 11 Mart Anlaşması'nı "Kürt halkının önemli bir kazanımı" ve "tarihî bir belge" olarak değerlendiren Başbakan, bu anlaşmanın Kürt halkının barışçı ve diyaloga dayalı çözüm talebi temelinde olduğunu aktardı. O dönemki Irak hükûmetinin anlaşmadan geri adım atarak Kürtlere saldırdığını belirten Mesrur Barzani, "Irak rejiminin saldırgan politikaları nedeniyle Irak'ın geneli savaş, yıkım ve büyük felaketlerle karşı karşıya kalmıştır" ifadelerine yer verdi. 15 maddeden oluşan 11 Mart Anlaşması, Kürtler ile Irak Baas Rejimi arasında imzalandı. 1961 yılında Kürtler, tarafından yürütülen 9 yıllık mücadeleden sonra, Irak hükûmeti, 11 Mart 1970 tarihinde imzalanan anlaşma ile Kürtlerin otonomi hakkını tanıdı.⁶⁷

Almanya Dışişleri Bakanı IKBY'yi ziyaret etti. Çarşamba günü 8 Mart IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, Erbil'de Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock'u kabul etti. Başkanlıktan yapılan açıklamaya göre Barzani, Irak ve IKBY'ye verdiği askerî, insani ve siyasi destek ve yardımlardan dolayı Almanya'ya teşekkür etti. Bölgede terör tehdidinin hâlen devam ettiğini belirten Barzani, Irak ve IKBY'nin, Almanya'nın ve uluslararası toplumun desteğine ihtiyacı olduğunu vurguladı. Baerbock ise Almanya'nın Irak ve IKBY ile ilişkilerine, siyasi ve ekonomik istikrarına önem verdiğini vurguladı. Alman Bakan bu bağlamda, IKBY ile Irak hükûmetleri arasında Sincar'daki durumun normalleşmesine, göçmenlerin dönüşüne ve bölgenin yeniden inşasına yönelik anlaşmanın uygulanmasına işaret etti. Konuk heyete Erbil-Bağdat ilişkileri hakkında bilgi veren Neçirvan Barzani, iki taraf arasında yaşanan sorunların çözümlüne yönelik olumlu bir havanın hakim olduğunu söyledi. Barzani, Irak Ordusu ile Peşmerge güçleri arasında IŞİD'e karşı güçlü koordinasyon olduğuna değindi. Görüşmede, Irak ve IKBY'nin komşu ülkelerle ilişkileri, IKBY'deki mültecilerin ve göçmenlerin durumu, Sincar ve Yezidilerin durumu da ele alındı. Başkan Neçirvan Barzani, Yezidilere verdiği destek ve yardımlarının yanı sıra Yezidilere karşı işlenen katliamlarının Alman Parlamentosunda soykırım olarak tanınmasından dolayı Almanya'ya bir kez daha teşekkür etti.⁶⁸ Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock ziyaret kapsamında Başbakan Mesrur Barzani,⁶⁹ Başbakan Yardımcısı Kubad Talabani ile görüşmesinin yanı sıra⁷⁰ Yezidilerin kaldığı kampları da ziyaret etti.⁷¹

IKBY Başbakanı Mesur Barzani, yönetimde bulunan Kürdistan Yurtseverler Birliği yetkililerine bakanlar kurulu toplantılarına dönme çağrısında bulundu. 8 Mart tarihinde yapılan

67 <https://www.kurdistan24.net/ckb/story/232546> - مەسرور بارزانی: -ریککەوتننامە 11-ی ئادار- دەسکەوتێکی گەرنگی- گەلی- کوردستانەو- بەلگەنامەیکە- مێژووێیە

68 <https://hawlerweb.net/kurdistan/2023/03/48660/>

69 <https://www.dengiamerika.com/a/6995564.html>

70 <https://esta.krd/234166/>

71 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/09032023>

Bakanlar Kurulu toplantısında Barzani, Başbakan Yardımcısı Kubad Talabani ve KYB bakanlarına “kabine toplantılarına geri dönün” çağrısında bulundu. Barzani, “KYB ekibine resmî bir şekilde kabine toplantılarına geri dönün çağrısında bulunduk. Ama maalesef şu ana kadar da katılmalarına izin verilmedi” dedi. Daha önce de bu çağrıyı defalarca yenilediklerini kaydeden Barzani, KYB’li bakanlardan “sorumluluklarının bilincinde” olmalarını isteyerek “Burası halka hizmet ve sorunların çözümünün yeridir. Toplantılardan ve sorumluluktan kaçarak hiçbir sorun çözülmez. Aksine bu ettikleri yemin karşısında Kürt halkını büyük bir sorumluluk altında bırakmaktır” diye konuştu. Öte yandan IKBK Başkanı Neçirvan Barzani de 2. Erbil Forumu’ndaki özel oturumda Başbakan Yardımcısı Kubad Talabani ve hükûmetteki KYB ekibini Bakanlar Kurulu toplantılarına dönmeye çağırılmıştı. Kubad Talabani ve KYB’li bakanlar 2022 Ekim ayından bu yana kabine toplantılarına katılmıyor.⁷² İran tarafının KYB ekibinin Bakanlar Kurulu toplantılarına katılmasını engellediği iddia ediliyor. Bu konuya ilişkin yapılan haberde, İranlıların KYB ekibinin toplantılara katılmaması konusunda ısrar ettikleri belirtilmişti. Kulis bilgilerine göre hem Mesrur Barzani hem de Neçirvan Barzani’nin farklı yollar ile KYB ekibinin toplantılara katılmasına yönelik çaba içine girdiği belirtilse de bütün girişimlerin başarısızlığa uğradığı belirtiliyor.⁷³

• Güvenlik

Süleymaniye’nin Çemçemal ilçesi ile Kerkük arasındaki yolda bir araç, silahlı insansız hava araçları (SİHA) tarafından bombalandı. Bombardımda araç içerisindeki üç kişi öldü. 10 Mart’ta Süleymaniye’nin Çemçemal ilçesine bağlı Karaincir nahiyesinin Çemi Seydani köyü yakınlarında bir otomobilin SİHA’larca bombalandığı belirtildi. Olaya ilişkin haberde, Peşmerge sorumlularından elde edilen bilgiye göre bölgede PKK’ya ait yerlerin bulunduğu aktarıldı.⁷⁴

8 Mart’ta Süleymaniye Asayiş güçleri tarafından KYB’nin eski Eş Başkanı Lahur Cengi’nin Süleymaniye’deki çiftlik evine baskın düzenlendi. Süleymaniye Asayiş “yasa dışı faaliyetler” için kullanılan ve çok sayıda “kanun kaçaklarını” barındıran bir dizi çiftlik evine ve mülke baskınlar yapıldığını duyurdu. Asayişten yapılan açıklamada, yetkili hâkim onayı alındıktan sonra gerçekleştirilen operasyonlarda, ateşli silahlar, susturucular ve uyuşturucu maddelerin ele geçirildiği, çok sayıda “aranan” zanlının da yakalandığı belirtildi.⁷⁵ Rwn Medya’nın haberine göre, Cengi’nin çiftlik evi basılmadan önce Süleymaniye Asayiş güçleri tarafından Lahur Cengi kardeşi olan Polat Cengi’nin çiftlik evine kaskın düzenlendi. Haberde, Polat Cengi’nin çiftlik evinde de birkaç kişinin gözaltına alındığına dair bilgiler aktarıldı.⁷⁶ Buna karşın Lahur Cengi, Süleymaniye’deki çiftlik evinin “bir grup haydut” tarafından basıldığını

72 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/060320231>

73 <https://www.bwar.news/?per=posts&pewakraw=view&id=5126>

74 <https://www.tack.krd/details.aspx?id=1423>

75 <https://www.zamenpress.com/Details.aspx?jmare=63931>

76 <https://rwnmedia.com/Details/2555>

söyleyerek yerel güvenlik güçlerine tepki gösterdi. Baskınla ilgili Lahur Talabani'nin ofisinden yapılan açıklamada, "Bu öğleden sonra, bir grup kanun kaçağı, silahlı güç kullanarak ve mahkeme kararı veya herhangi bir resmî izin olmaksızın, Süleymaniye'nin Kele Spi köyünde Sayın Lahur Şeyh Cengi'nin çiftliğine baskın düzenledi. Çiftlik evi iki yıldır kullanılmıyordu. Çiftlikte sadece ev işçileri ve bahçıvan olarak çalışan birkaç kişi kalıyordu" denildi. Açıklamada, çiftlik evindeki işçilerin güvenliğinden KYB lideri Bafel Talabani ve kardeşi Kubad Talabani'nin sorumlu olduğu belirtilerek IKBY Başkanlığı, hükûmet, yargı, diplomatik misyonlar ve BM'ye "tehlikeli eylemi" dikkate almaları çağrısında bulunuldu.⁷⁷ Öte yandan IKBY Güvenlik Konseyi, Süleymaniye'deki baskının resmî taraflarla bir ilişkisi olmadığı ve bir parti kararı olduğu şeklinde açıklama yaptı. Güvenlik Konseyinin açıklamasında, "KYB bünyesinde bir grup Kele Spi köyündeki bir çiftliğe baskın düzenleyerek bazı kişileri gözaltına almıştır. Bu saldırının hukukla ve resmî makamlarla hiçbir ilgisi yoktur. Daha çok hizbi ve bireysel karar olduğu anlaşılmaktadır. Bu davranış IKBY'deki resmî kurumlara ve hukukun üstünlüğüne saygısızlıktır" denildi.⁷⁸ KYB, Temmuz 2021'de Bafel Talabani ve Lahur Cengi arasında güç mücadelesine sahne oldu. Bafel Talabani'nin Lahur Cengi'ye bağlı KYB istihbarat teşkilatı ve terörle mücadele birimlerinin başkanlarını kendisine sadık kişilerle değiştirme kararı almasıyla kuzenler arasındaki kavga tırmandı. Lahur Cengi'nin partideki eş başkanlığına son verildikten sonra 2 Kasım 2021 tarihinde kendisi ve ona yakın beş MKYK üyesi KYB'den ihraç edildi. Lahur Cengi, Erbil Mahkemesinin bir kararına dayanarak, geçen ay yayımladığı bir video mesajda, mahkeme kararıyla tüm "siyasi haklarının" iade edildiğini ve bundan sonra KYB eş başkanı olarak görevine geri döneceğini, gerekiyorsa KYB için KYB'den ayrı çalışacağını açıklamıştı.

• Ekonomi

IKBY Başkanı Neçirvan Barzani'nin, BAE Devlet Başkanı Muhammed bin Zayid el Nahyan'ın resmî daveti üzerine Abu Dabi'yi ziyaret ettiği açıklandı. Ziyaret Erbil ile Abu Dabi arasındaki ilişkilerin gelişmeye yüz tuttuğu bir dönemde gerçekleşti. 9 Mart'ta gerçekleşen ziyarette Erbil ile Abu Dabi arasındaki ilişkiler, Irak ve bölgenin genel durumu, enerji ve güvenlik konuları ele alındı.⁷⁹ Kulis bilgilerine göre ziyaretin ana amacı ekonomik ilişkilerdi. 26 Şubat'ta Neçirvan Barzani ile görüşen BAE'nin Erbil Başkonsolosu Ahmed İbrahim el-Zaheri, BAE Devlet Başkanı Muhammed bin Zayid el-Nahyan'ın resmî davetini Barzani'ye iletmışti. IKBY için BAE, Doğu Asya ülkelerinden mal ithal etmek için önemli bir ticaret kapısı hâline geldi. BAE aynı zamanda IKBY'nin Türkiye, İran ve Çin'den sonra dördüncü büyük ticari ortağı konumuna erişti. BAE'den IKBY'ye yılda 1 milyar dolardan fazla mal ithal ediliyor. IKBY Yatırım Kurulu verilerine göre BAE şirketleri, IKBY'deki çeşitli sektörlere 2,57 milyar dolar yatırım

77 <https://www.kurdistan24.net/ckb/story/232458> - لاهور - شیخ - جہنگی: - گروپینکی - لہ - رچوو - ہائیڈانکو ناوتہ - سسر - جاکھی - لاهور - شیخ - جہنگی

78 <https://balkesh.com/slide/33144/>

79 <https://presidency.gov.krd/president-nechirvan-barzani-meets-with-president-mohammed-bin-zayed-al-nahyan/>

yaptı. BAE şirketleri, IKBY'deki enerji sektöründe de önemli rol üstleniyor. BAE Ulusal Enerji Şirketi, Duhok'un Etruş bölgesindeki sahada günde ortalama 40 bin varil petrol üretiyor. Ayrıca BAE merkezli DanaGas da IKBY'deki sahalarından günde 500 milyon fit küp gaz üretiyor. IKBY'de faaliyet gösteren yaklaşık 150 şirket var. Ayrıca geçen yıl, IKBY ilk nar mahsulünü BAE üzerinden ihraç etti.⁸⁰

IKBY petrolünün daha düşük fiyat ile satıldığı iddia ediliyor. Şubat ayında dünya piyasasında bir varil petrol 82,60 dolar ile satılırken IKBY petrolünün 60 dolara satıldığı belirtildi. 15 Şubat 2022 tarihinde Irak Yüksek Federal Mahkemesi tarafından IKBY'nin petrol satmasının anayasaya aykırı olduğu yönündeki kararından sonra ilk kez IKBY petrolünün fiyatı bu kadar düştü. Haberde, "Geçen ay Ceyhan Limanı'nda Irak hükümeti tarafından Kerkük petrolünün her bir varilinin 77 dolara satıldığı fakat IKBY petrolünün her bir varilinin 62 dolara satıldığı" bilgisi aktarıldı.

• Sosyal Hayat

15. Erbil Uluslararası Kitap Fuarı açıldı. 8 Mart'ta Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) lideri Mesud Barzani tarafından açılışı yapılan Fuar 10 gün sürecek. Açılışa Barzani'nin yanı sıra, BM Irak Özel Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert, Irak Yargı Konseyi Başkanı Faik Zeydan, eski Irak Başbakanı ve Vataniye Koalisyonu lideri İyad Allavi ve MEDA İletişim, Irak Kültür ve Sanat Merkezi Başkanı Fahri Kerim katıldı. 8-18 Mart arasında devam eden Fuar 18 ülkeden 350 yayınevi katılıyor.⁸¹

80 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/100320231>

81 <https://www.kurdistan24.net/ckb/story/232425> سه‌رۆک-بارزانی 15-مێن-پێشانیگه‌ی-نیوده‌و-لەتی-کتیبی-له-هه‌ولێر-کرده‌وه

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Güvenlik

10 Mart tarihinde Çin, Suudi Arabistan ve İran tarafından yapılan ortak açıklamaya göre, Suudi Arabistan ve İran arasında diplomatik ilişkilerin kurulması konusunda yeni anlaşma imzalanmıştır ve iki ay içerisinde büyükelçilikleri yeniden açma konusunda mutabakata varıldı. Özellikle Yemen ve Suriye'deki iç savaşlar konusunda anlaşmazlığa varan iki ülke arasında böylesine önemli diplomatik adımın atılması, küresel siyaset içerisinde önemli gelişme yarattı. Gerçekleşen tarihi anlaşma üzerinden Körfez'in güvenliği ile ilgili mesajlar da önemli oldu. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Sözcüsü Stephane Dujarric, anlaşma sonrasında verdiği açıklamasında, anlaşmanın Körfez'in güvenliği için önemli bir adım olduğunu söyledi.^{82 83}

• Ekonomi

Mevcut Rusya-Ukrayna savaşı sebebiyle küresel kriz sırasında G20 ülkeleri arasında en büyük büyümeyi kaydeden Suudi Arabistan oldu. Suudi İstatistik Kurumu tarafından geçtiğimiz hafta içerisinde yayımlanan yeni veriye göre Suudi Arabistan, 2022 yılında GSYİH'de %8,7 oranında büyüme kaydetti. Bu doğrultuda Suudi İstatistik Kurumu tarafından verilen açıklamada, "Cari fiyatlarla gayrisafi yurt içi hasıla, 2022'de 1 trilyon doların üzerine çıktı. Bu da Suudi Arabistan'ın gayrisafi yurt içi hasılanın, buna ulaşılmasına katkıda bulunan faaliyetlerin çeşitliliği ile desteklenen bu toplam değere ilk kez ulaştığı zaman olmuştur" mesajı verildi.⁸⁴

• Siyaset

Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal bin Farhan'ın Kyiv ziyareti sonrasında 9 Mart tarihinde Moskova'ya resmî ziyaret gerçekleştirmesi ve Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile bir araya gelmesi önemli gelişmelerden biri oldu. 9 Mart tarihinde Lavrov ile bir araya gelen bin Farhan, verdiği açıklamasında Suudi Arabistan'ın Rusya ile her düzeyde ilişkisini korumaya ve geliştirmeye önem verdiğini açıkladı. Ziyaretin Kyiv ziyaretinin iki hafta sonrasında ve daha öncesinde ilan edilmeden aniden gerçekleştirilmesi ve ziyaretin süresiz tutulması önemli detay oldu.⁸⁵

Bilindiği üzere 1 Mart 2023 tarihinde Kral Selman tarafından açıklanan yeni karar içerisinde 11 Mart tarihi, 'Suudi Arabistan Bayrağı Günü' olarak ilan edildi. Buna göre her yıl içerisinde 11 Mart tarihinde Suudi Arabistan'ın millî/ulusal bayrağı için kutlamalar yapılacaktır. 11 Mart 2023 tarihinde de Suudi Arabistan kraliyeti ve halkı tarafından ülke tarihinde ilk kez Suudi Arabistan Bayrağı Günü kutlandı.⁸⁶

82 <https://www.aljazeera.com/news/2023/3/10/iran-and-saudi-agree-to-restore-relations>

83 <https://www.aa.com.tr/ar/2842638/الخليج-الاستقرار-السعودية-ضرورة-لاستقرار-الخليج>

84 <https://www.alkhaleej.ae/2023-03-09/عربية/اقتصاد/الاقتصاد-السعودي-ينمو-87-خلال-2022-أسواق-عربية/اقتصاد>

85 <https://www.arabnews.com/node/2265526/saudi-arabia>

86 <https://aawsat.com/home/article/4205171/يوم-العلم-السعودي-العلم-السعودي-شاهد-التوحيد-عبر-ثلاثة-قرون>

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

Bu bölüm 6 - 12 Mart 2023 tarihleri arasındaki Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır ve Sudan'daki siyasi, ekonomik ve güvenlik gelişmelerini mercek altına almaktadır.

• Siyaset

Kuzey Afrika'daki iç siyaset ve dış politika gelişmeleri incelendiğinde bu hafta dokuz temel konu ön plana çıkmaktadır.

Bu bağlamda öne çıkan ilk gelişme Fas Savunma Bakanı Abdullatif Loudiyi ve ABD Genelkurmay Başkanı Mark Milley'in 5 Mart Pazar günü ikili askerî iş birliği üzerine görüşme gerçekleştirmesidir. Ülkenin ulusal haber ajansı MAP, Loudiyi ve Milley'in ABD'li üst düzey generalin resmî ziyareti kapsamında başkent Rabat'ta bir araya geldiğini bildirdi. MAP, "iki yetkili, asırlık dostluk ve iş birliği ilişkilerinin ulaştığı seviyeden duydukları memnuniyeti dile getirdi" ifadelerini kullandı. Ayrıca Loudiyi ve Milley, Ekim 2020'de imzalanan ve "Afrika'da barışın temel taşı" olarak nitelendirilen savunma iş birliğine yönelik 2020-2030 yılları arası yol haritası da dâhil olmak üzere iki ülke arasındaki stratejik askerî ortaklığın önemini vurguladı.⁸⁷

İkinci gelişme, Cezayir'de Libya Ordusu Genelkurmay Başkanı Muhammed el-Haddad ile askerî iş birliği üzerine görüşme gerçekleştirilmesidir. Libya Ordusu Genelkurmay Başkanı Muhammed el-Haddad, Cezayir'de Cezayir Ulusal Halk Ordusu Genelkurmay Başkanı Saïd Chengriha ile bir araya geldi. Cezayir Savunma Bakanlığında yapılan açıklamaya göre Chengriha, Libya'da bölgenin güvenliğini etkileyen krizlerin çözülmesi gerektiğini teyit ederek ülkesinin siyasi, diplomatik ve güvenlik mekanizmaları konusunda Libya'ya yardım etmeye hazır olduğunu ifade etmiştir. El-Haddad ise iki kardeş ülke arasındaki derin ilişkilerden övgüyle söz etmiş ve bunun iki ülke orduları arasındaki askerî iş birliği düzeyine de yansıdığını belirtti.⁸⁸

Üçüncü gelişme Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said'in, ırkçılık suçlamalarını "kötü niyetli ve yanıltıcı" olarak nitelendirmesidir. Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said, Gine Bissau Cumhurbaşkanı Umaro Sissoco Embalo ile yaptığı görüşmede Sahraaltı Afrika ülkelerinden Tunus'a gelen göçmenlerin ülkenin Arap kimliğini tehdit ettiğini söyledikten sonra "Afrikalılarla" evli aile üyeleri olduğunu söyleyerek ırkçılık iddialarını bir kez daha reddetti. Said, düzenlediği basın toplantısında bu tür suçlamaların Tunus ve diğer Afrika ülkelerini rencide etmeyi amaçlayan kötü niyetli ve yanıltıcı söylemlerden başka bir şey olmadığını belirtti. "Afrikalılarla evli olan pek çok aile üyem var" diyen Said, ayrıca üniversitede Afrikalı arkadaşları ve Afrika Kalkınma Bankası için çalışan komşuları olduğunu bildirdi. Umaro Sissoco Embalo basın toplantısı sırasında Said'e destek veriyor gibi görünmüş ancak Tunuslu mevkidaşına

87 <https://www.aa.com.tr/en/africa/morocco-us-discuss-strengthening-military-cooperation/2837919>

88 <https://libyaobserver.ly/inbrief/al-haddad-visits-algeria-discusses-military-cooperation>

kendisinin de Afrikalı olduğunu hatırlatmıştır. Embalo, “Sizin yabancı düşmanı ya da ırkçı olabileceğinize inanmıyorum, siz de Afrikalısınız” dedi.⁸⁹

Dördüncü gelişme ise Kays Said’in Suriye ile karşılıklı Büyükelçi atanmasını istediğini bildirmesidir. Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said, yaptığı açıklamada Tunus ve Suriye’nin karşılıklı büyükelçi atmasını istediğini bildirdi. Bu durum Suriye Cumhurbaşkanı Beşar Esad hükûmetiyle diplomatik ilişkilerin tam olarak yeniden kurulmasının yakın olabileceğinin son işareti olarak değerlendirildi. Cumhurbaşkanlığı ofisi tarafından Facebook’ta yayımlanan bir videoya göre Said, Dışişleri Bakanı Nabil Ammar ile yaptığı görüşmede “Bu konuda bir karar alınmalı” dedi.⁹⁰

Beşinci gelişme Mısır’ın Etiyopya ile Nil Barajı anlaşmazlığında Arap ülkelerinden yardım istemesidir. Mısır Dışişleri Bakanı yaptığı açıklamada, ülkesinin Etiyopya’yı Büyük Etiyopya Rönesans Barajı’nın doldurulması ve işletilmesine ilişkin yasal olarak bağlayıcı bir anlaşmayı kabul etmeye ikna etmek için diğer Arap ülkelerinden destek beklediğini bildirdi. Kahire’de düzenlenen bir Arap Birliği toplantısında konuşan Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri, diğer Arap ülkelerinden Etiyopya’ya “tek taraflı ve iş birliğine dayanmayan uygulamalarını durdurması ve müzakere masasında sunulan uzlaşmacı çözümlerden birini kabul etmesi için gerekli siyasi iradeyi benimsemesi” yönünde baskı yapmalarını istediğini belirtti. Bu çözümlerin aşağı havza uluslarının kaderine zarar vermeden Etiyopya’nın ekonomik çıkarlarını tam olarak gerçekleştirdiğini belirtti.⁹¹

Altıncı gelişme Hartum’da düzenlenen “Doğu Sudan için Kapsamlı Çözüm” konulu iki günlük Hazırlık Çalıştayı’nda cuma günü, katılımcıların bölgenin geleceği konusunda uluslararası himaye ve garantiler altında geniş bir müzakere platformuna duyulan ihtiyacı tekrarladıkları bir İlkeler Bildirgesi’nin imzalamasıdır. El-Emin Davud başkanlığındaki Birleşik Halk Kurtuluş ve Adalet Cephesi Siyasi Sekreteri Cafer El-Hasan, Dabanga Radyosu’na verdiği demeçte, Fransız Teşvik Örgütü tarafından gerçekleştirilen çalıştayda Juba Barış Anlaşması, Doğu Sudan Barış Anlaşması (Eastern Sudan Peace Agreement - ESPA), Sinkat ve Shamboub Deklarasyonları, El-Gedaref Halk Girişimi ve diğer anlaşma ve deklarasyonların bazı bölümlerinin kabul edildiğini belirtti. Ayrıca çalıştay katılımcıları yerel yönetim liderlerinin siyasi atamalarla belirlenmesi uygulamasına son verilmesi gerektiği konusunda da mutabık kaldılar.⁹²

Yedinci gelişme Sudan’ın, Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC) ile olan sınırını iki aylık bir kapatmanın ardından sınır ötesi ticarete izin verecek şekilde açmasıdır. 3 Ocak’ta Sudanlı unsurların OAC başkanını devirme girişimine karıştığına dikkat çekmesinin ardından Egemenlik Kon-

89 <https://www.thenationalnews.com/mena/tunisia/2023/03/09/tunisi-as-president-says-racism-accusations-malicious-and-misleading/>

90 <https://www.reuters.com/world/africa/tunisian-president-says-he-wants-ambassador-syria-state-video-2023-03-10/>

91 <https://www.thenationalnews.com/mena/2023/03/08/egypt-boycotts-cairo-arab-league-meeting-over-libya-chairmanship/>

92 <https://www.dabangasudan.org/en/all-news/article/eastern-sudanese-groups-sign-declaration-of-principles>

seyi Başkan Yardımcısı ve Hızlı Destek Güçleri Komutanı Muhammed Hamdan Dagalo, sınırın kapatıldığını duyurmuştu. Güney Darfur eyaletinden üst düzey bir yetkilinin Sudan Tribune'e yaptığı açıklamada ise Güney Darfur Eyalet Güvenlik Komitesinin, geçen hafta üst düzey bir heyetin Orta Afrika sınırındaki Umm Dafouk bölgesine yaptığı ziyaretin ardından ticari trafiğin akışına izin vermek için sınırları kısmen açmaya karar verdiğine dikkat çekildi.⁹³

Sekizinci gelişme, Sudan Egemenlik Konseyi Başkanı Abdulfettah el-Burhan'ın 5 Mart Pazar günü Katar Savunma Bakanı Hamad bin Ali el-Attiyah ile iki ülke arasındaki askerî iş birliğini geliştirme yollarını görüşmesidir. El-Burhan'ın Dohadan dönüşünden önce pazar günü Hartum'da yapılan açıklamada, Egemenlik Konseyinin El-Attiyah ile ikili askerî iş birliğini geliştirmenin yollarını görüştüğü belirtildi. Açıklamada Toplantıda Sudan ve Katar arasındaki askerî iş birliğinin güçlendirilmesi ve çeşitli alanlarda geliştirilmesinin öneminin vurgulandığı bildirildi.⁹⁴

Dokuzuncu gelişme, Sudan Egemenlik Konseyi Başkan Yardımcısı ve Hızlı Destek Güçleri (Rapid Support Forces – RSF) Komutanı Muhammed Hamdan Dagalo'nun, orduyla bir anlaşmazlıklarının olmadığını, daha ziyade iktidar hırslılarıyla bir anlaşmazlıklarının olduğunu belirtmesidir. 7 Mart Salı günü Hartum'un kuzeyindeki Karari bölgesindeki bir askerî üste birliklerine konuşan Dagalo, ordu liderlerine yönelik sözlü saldırılarını yinelemiş ve ordu ile onu iktidara tutunmak için kullanan askerler arasında ayırım yapılması çağrısında bulunmuştur. "İktidarı elinde tutanlar ile onu sivil bir hükûmete devretmek isteyenler arasında bir sorun var. Anlaşmazlık noktası budur. Biz tüm irademizle iktidarın tam teşekküllü bir sivil hükûmete devredilmesi gerektiğini söyledik" dedi. Ayrıca birliklerine ordudaki ve diğer düzenli kuvvetlerdeki kardeşleriyle herhangi bir anlaşmazlıktan kaçınmaları çağrısında bulundu.⁹⁵

• Ekonomi

Kuzey Afrika'daki ekonomi gelişmeleri incelendiğinde bu hafta on bir temel konu ön plana çıkmaktadır.

Birincisi, Fas Ulusal Turizm Ofisinin (ONMT), TUI Group ile bir ortaklık imzaladığını duyurması ve anlaşmanın Fas'taki turizm faaliyetlerini artırmayı amaçladığına dikkat çekmesidir. ONMT'den yapılan açıklamada, önümüzdeki beş yılı kapsayan anlaşmanın Fas'a gelen turist sayısını yaklaşık %220'lik bir büyüme oranıyla ikiye katlamasının beklendiğini vurguladı. Anlaşma kapsamında ONMT ve TUI Group, Fransa'dan Fas'a gelen turist sayısını iki katına, Almanya, Avusturya, İsviçre ve Belçika'dan Kuzey Afrika ülkesi Fas'a gelen turist sayısını ise üç katına çıkaracak ortak projeler yürütecek.⁹⁶

93 <https://sudantribune.com/article271528/>

94 <https://sudantribune.com/article271555/>

95 <https://sudantribune.com/article271589/>

96 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354368/moroccos-tourism-office-partners-with-german-group-to-boost-arrivals>

İkincisi Fas'ın, şirketlerin Karadeniz bölgesinden daha fazla buğday ürünü getirmesine olanak sağlamak için buğday ithalat sübvansiyonunda bir değişiklik yaptığını duyurmasıdır. Fas Hububat ve Bakliyat Meslekler Arası Ofisi, şirketleri Karadeniz bölgesinden tahıl ürünleri ithal etmeye teşvik eden değişikliği getirdi. Yeni düzenlemeye göre, Karadeniz bölgesinden buğday ithal etmek isteyen şirketlere, sevkiyatlarının bu ay sonundan önce yüklenmesi hâlinde aylık sübvansiyon sağlanabilecek.⁹⁷

Üçüncüsü, Sahraaltı Afrikada Tunus ürünlerini boykot etme çağrılarının artmasıdır. Boykot kampanyası, kuskus, hurma, makarna ve yağ gibi gıda ürünlerinin yanı sıra hijyen ürünleri ve diğer tüm Tunus menşeli ürünleri de kapsayacak şekilde genişledi. Tunus Afrika İş Konseyi Başkanı Anis Jaziri, Facebookta Sahraaltı ülkelerden Tunus ürünlerine yönelik birçok siparişin iptal edildiğini doğruladı. "Tunus ürünlerini boykot etme kampanyası, özellikle Senegal, Fildişi Sahili ve Gine'de büyüyor. Krizin sağlık ve eğitim üzerindeki sonuçları çok büyük" dedi.⁹⁸

Dördüncüsü, Libya-Tunus ikili iş görüşmeleri forumunun, "Küresel Pazarlara Erişim için Tunus-Libya Ortaklığı ve Entegrasyonu" sloganıyla 6 Mart Pazartesi günü Trablus'ta başlamasıdır. İki ülke, aralarındaki ticaret hacmini 2025'te 1,6 milyar doların üzerine çıkarmayı hedefliyor. Tunus'un Libya Büyükelçisi El-Esad Uceyli, Tunus İhracatı Geliştirme Merkezi Genel Müdür Yardımcısı Riad Attia ve her iki taraftan çok sayıda yetkilinin katıldığı foruma 200 Tunuslu ve Libyalı girişimci katıldı.⁹⁹

Beşincisi, Libya Maliye Bakanı Halid el-Mabrouk ve Petrol ve Gaz Bakanı Muhammed Oun'un, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) Genel Sekreteri Haitham el-Ghais ile petrol yatırımı alanlarındaki hızlı küresel gelişmeye ek olarak, petrol ve gaz sektörünü destekleme konusunu görüşmeleridir. Maliye Bakanlığına göre, petrol sektörünün karşı karşıya olduğu zorlukların üstesinden gelmek için Maliye Bakanlığı tarafından benimsenen strateji ve planları gözden geçirdi.¹⁰⁰

Altıncısı, Afrika Kalkınma Bankası (AfDB) Kuzey Afrika Genel Müdürü Muhammed el Azizi liderliğindeki heyetin, Libya Maliye Bakanı ve Afrika Kalkınma Bankası Libya Yöneticisi Halid el-Mabrouk ile bir araya gelmesidir. Banka, ülkeye yatırım çekmek için bir fırsat olarak Libya'yı Afrika Yatırım Forumu'na aktif olarak katılmaya davet ederken, heyet, bankanın ülkeyi destekleme çabalarını memnuniyetle karşılayan Libya Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhammed el-Hawij ile görüştü.¹⁰¹

97 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354394/morocco-announces-amendment-to-boost-import-of-wheat-from-black-sea-region>

98 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354346/calls-for-boycotting-tunisian-products-intensify-in-african-countries>

99 <https://libyaobserver.ly/inbrief/libya-tunisia-seek-exceed-16-billion-trade-exchange-2025>

100 <https://libyaobserver.ly/inbrief/ministers-oil-finance-discuss-supporting-oil-sector-pec>

101 <https://libyaobserver.ly/economy/african-development-bank-stresses-support-economic-diversification-and-reconstruction-plans>

Yedincisi, Libya Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhammed El-Hawij'in, Başbakan Abdulhamid Dibeybe başkanlığındaki bir hükümet toplantısında, fiyatların düşürülmesine ve pazara mal akışının güvence altına alınmasına yardımcı olunacağını ve tüketicilere Ramazan ayı boyunca temel gıda maddeleri ve emtiaların tam olarak bulunacağını garanti etmesidir. Hakomitna platformu tarafından yapılan açıklamada, başbakanın Ekonomi Bakanlığı ile iş birliği içinde Belediye Muhafızlarına ve Kontrol Merkezine "malların geçerliliğini ve fiyatlardaki kabul edilemez artışı takip etme" talimatı verdiği belirtildi.¹⁰²

Sekizincisi, Libya Başbakanı Abdulhamid Dibeybe'nin, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhammed El-Hawij'in eşlik ettiği Tunus ve Türkiye büyükelçileri, İtalya'nın Libya büyükelçiliğinin ticari ataşesi ve çok sayıda iş adamının huzurunda Dördüncü Libya Gıda Fuarı'nın açılışını yapmasıdır. International Company for Organizing Exhibitions tarafından düzenlenen fuara Cezayir, Fas, İtalya, Türkiye, Tunus, İspanya, Suudi Arabistan, Ürdün, Mısır ve BAE'den 80'den fazla uluslararası firma katılıyor. Ayrıca fuara gıda ve ambalaj sektörleri ile kafe ve restoran hizmetleri konusunda uzmanlaşmış 114 yerel firma katılıyor.¹⁰³

Dokuzuncusu, Bingazi Ticaret, Sanayi ve Ziraat Odası Yönetim Kurulu Başkanı Salih el-Obaidi'nin, "Mısır Malı" sloganıyla Libya'da dev bir sergiye ev sahipliği yapacaklarını açıklamasıdır. El-Obaidi, "Bütünleşik ve sürdürülebilir kalkınmaya doğru Mısır ve Libya" başlığı altında düzenlenen Mısır-Libya iş forumunda Mısırlı iş adamlarını Libya pazarına girmeye ve ticari ve endüstriyel ortaklıklar yoluyla Libyalı iş adamlarıyla iş birliği yapmaya çağırırdı.¹⁰⁴

Onuncusu, Africa Finance Corporation'ın (AFC), Mısırın kıtanın önde gelen altyapı çözümleri sağlayıcısı olan AFC'ye Kuzey Afrika'nın ilk egemen hissedarı olarak katıldığını duyurmasıdır. AFC Başkanı Samaila Zubairu, "Tüm Afrika ülkeleri için ekonomik büyümeyi, değer kazanımını ve endüstriyel kalkınmayı hızlandırma görevimize uygun olarak, dayanıklı altyapı sağlayarak Mısır ekonomisini yükseltmek için iş birliğimizi genişletmeyi dört gözle bekliyoruz" dedi. Mısır Maliye Bakanı Muhammed Maait ise "Bu sermaye yatırımı, AFC'nin Mısır'da ve genel olarak Afrika'da dönüştürücü etki sağlamada güvenilir bir ortak olarak oynadığı role olan güvenimizin bir kanıtıdır. Boru hattındaki önemli altyapı projelerini geliştirmek için birlikte çalışırken şirketle olan ortaklığımızı güçlendirmeyi dört gözle bekliyoruz" dedi.¹⁰⁵

On birincisi, Cumhurbaşkanı Abdulfettah es-Sisi'nin, 11 Mart Cumartesi günü Mısır'ın çeşitli alanlarda Çin ile ekonomik ve yatırım bağlarını güçlendirme konusundaki son derece istekli olduğunu vurgulamasıdır. Bu sözler, Çin Uluslararası Enerji Grubu (CIEG) başkanı ve beraberindeki heyet ile Mısır'daki Çinli grubun genişleme planlarını gözden geçirmek için yaptığı toplantıda geldi. Mısır Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Ahmed Fehmi'den yapılan açıklamaya gö-

102 <https://libyaobserver.ly/economy/al-hawij-commodities-will-be-available-fair-prices-during-ramadan>

103 <https://libyaobserver.ly/inbrief/pm-dbeibah-inaugurates-fourth-libya-exhibition-foods>

104 <https://libyaobserver.ly/economy/benghazi-prepares-host-made-egypt-exhibition>

105 <https://english.ahram.org.eg/News/491251.aspx>

re es-Sisi, Çin heyetine Mısır ile Çin'i birbirine bağlayan güçlü ilişkileri teyit etti. Açıklamalara göre CIEG, Mısır'da yeşil hidrojen üretmek için toplam 5 ila 8 milyar dolar arasında bir yatırımla büyük bir proje uygulamayı planlıyor.¹⁰⁶

• Güvenlik

Kuzey Afrika'da güvenlik gelişmeleri incelendiğinde bu hafta dört konu ön plana çıkmaktadır.

Bu gelişmelerden ilki, Ulusal Birlik Hükûmeti komutasındaki ordunun yaptığı tatbikatla ilgilidir. Buna göre, uluslararası kabul görmüş Ulusal Birlik Hükûmeti komutasındaki Libya ordusu mensuplarının, ülkenin batısındaki Tarhuna bölgesinde tatbikat yaptıkları söylenmiştir. Tatbikatın, güvenliği sağlama ve muharebeye hazırlanmak için yapılan eğitimin bir parçası olduğu belirtildi.

İkinci gelişmesi, Sahraaltı Afrika'dan gelen göçmenleri taşıyan teknelerin Tunus açıklarında batması ile ilgilidir. Tunus sahil güvenliği perşembe günü yaptığı açıklamada, Sahraaltı Afrika'dan gelen göçmenlerin bulunduğu teknelerin Tunus açıklarında batmasından sonra 14 kişinin boğulduğunu, 54 kişinin ise kurtarıldığı duyurdu. Tunus sahil güvenliği sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada, çarşamba günü gece saatlerinde Sfax kıyılarında göçmenleri taşıyan teknelerin battığını ve 14 göçmenin cesedine ulaşılırken, 54 kişinin de kurtarıldığını bildirdi. Göçmenlerin, Tunus Devlet başkanı Kays Said'in, yasadışı göçe yönelik yaptığı açıklamaların ardından, Tunus'u terk etmeye çalıştıkları söylendi.

Üçüncü gelişme, Tunus açıklarında sahil güvenliğin 1000'den fazla göçmeni kurtarması ile ilgilidir. Tunus sahil güvenliği cuma günü yaptığı açıklamada, Tunus açıklarında bir gecede Avrupa'ya ulaşmaya çalışan 1000'den fazla Afrikalının kurtarıldığını söyledi. Perşembe-cuma günleri arasında, İtalya'nın Lampedusa adasında yaklaşık 130 kilometre uzaklıkta bulunan kıyı açıklarında 1008 göçmenin kurtarıldığı, kurtarılan göçmenlerin çoğunun Sahraaltı Afrika'dan oldukları belirtildi. Kurtarılan göçmenlerin arasında 54 Tunuslunun da olduğu açıklamaya eklendi. Geçen ay Tunus Devlet Başkanı Kays Said, ülkesindeki yetkililere düzensiz göçle mücadele için "acil önlemler" almalarını emretmiş ve Tunus'un demografik yapısını değiştirdikleri iddiasıyla suçlamalarda bulunmuştu. Uluslararası hak grupları perşembe günü yaptıkları açıklamada, Kays Said'in açıklamalarının ardından yüzlerce Afrikalının evlerine dönmesinin ardında, bu açıklamaların göçmenlere yönelik saldırıları ve tahliyeleri körüklediği söylendi.

Haftanın öne çıkan son haberi ise Sudan'da yaşanan sığır hırsızlığı ile ilgilidir. Buna göre, BM Abyei Geçici Güvenlik Gücünün (UNISFA), 27 Ocak'ta 18 kişinin öldüğü ve en az 9 kişinin yaralandığı sığır hırsızlığı nedeniyle yaşanan çatışmayı kınadığı aktarıldı. BM'ye göre ölenler arasında beş kişinin Nuer ve ikisinin de "Ngok Dinka" genci olduğu belirtildi. Bununla birlikte

¹⁰⁶ <https://english.ahram.org.eg/NewsContent/3/16/491528/Business/Energy/Egypt-keen-on-strengthening-economic-ties-with-Chi.aspx>

iddialara göre, çalınan yüzlerce sığırın da kurtarılamadığı söylendi. Abyei'deki BM misyonu tarafından çarşamba günü yapılan basın açıklamasında bölgenin, "silahlardan arındırılmış bir bölge" olduğu ve kaçırılan yüzlerce sığırın da henüz kurtarılamadığı ifade edildi. Bir siyasi aktivist olan Muhammed Abdullah, bölgede hâlihazırda bulunan çobanlara ek olarak, güneyden Sudan'a gelen tüccarların geçişi için güvenlik eksikliği nedeniyle çatışmaların ticareti büyük ölçüde etkilediğini söyledi. Abdullah, Abyei'nin El Faruk ve Difra bölgelerini güvence altına almakla görevli BM güçlerinin hareketlerinin sınırlı olduğunu da sözlerine ekledi. Samanda Barış, Kalkınma ve İnsan Hakları Örgütü Direktörü Muhammed Ahmed Musad, Abyei bölgesinin güney kesiminin Ngok Dinka kabilesinin yaşadığı bölge olduğunu, bu nedenle Misseriye çobanları güney bölgesi içinde hareket edemeyecekleri için güney bölgesindeki silahlı hareketin onlara atfedildiğini söyledi.¹⁰⁷

¹⁰⁷ <https://www.dabangasudan.org/en/all-news/article/unsifa-condemn-sudan-south-sudan-alleged-cattle-rustling-incident-which-left-18-dead-nine-injured>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(6-12 MART 2023)

• Suriye Lideri Beşar Esad Moskova'yı Ziyaret Etmeye Hazırlanıyor

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın mart ayı ortasında Moskova'yı ziyaret edeceğine dair açıklama Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. "Vedmosti.RU" haber sitesinde yayımlanan "[Suriye Lideri Beşar Esad Moskova'yı Ziyaret Etmeye Hazırlanıyor](#)", başlıklı yazıda söz konusu haber "Şam'ın yıkıcı depremden sonra yardıma ve Türkiye ile ilişkileri geliştirmek için desteğe ihtiyacı var" ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvuru Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi uzmanı Kiril Semyonov'a göre Esad, depremin sonuçlarını ortadan kaldırmak için Rusya'dan yardım almaya çalışacak gibi görünüyor: "Moskova'nın fazla petrol ürünleri yardımıyla Suriye'deki ciddi akaryakıt krizinin ortadan kaldırılmasına katkı sağlamasından da bahsedebiliriz."

Semyonov, daha önce Tahran'ın Moskova ile anlaşmalar da dâhil olmak üzere Şam'a yardım ettiğini hatırlattı. Ayrıca uzmana göre, taraflar, bu tür temasların uzun süredir olmadığını göz önünde bulundurarak, Ukrayna'da devam eden savaş zemininde ikili ilişkileri de tartışacaklar: "Özellikle Şam'ın Umman, Birleşik Arap Emirlikleri ve diğer Arap ülkeleriyle aktif olarak temaslarını sürdürmeye başlaması nedeniyle tarafların birbirlerinin pozisyonlarını karşılaştırması ve ortak yaklaşımlar geliştirmesi önemlidir". Analist, Rusya'nın arabuluculuğuyla Ankara ile Şam arasındaki ilişkilerin normalleşmesine yönelik atılacak olan yeni adımların devlet liderlerini etkileneceğini ifadelerine ekledi.

Tartışmanın diğer katılımcısı olan Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (IME-MO) Ortadoğu Araştırmaları Merkezinde Kıdemli Araştırmacı Nikolay Surkov, Moskova görüşmelerinin ana gündem maddesinin deprem sonrası Şam'a yapılacak insani yardım konusu olacağı görüşünü savundu. Ayrıca, uzman, devlet başkanlarının ikili ticaret konularını tartışacakları ihtimalini de göz ardı etmedi: "Yakıt ikmali ve Suriye'ye yatırım çekme konusu da hâlâ çok önemli." Ankara-Şam ilişkilerin Moskova aracılığıyla normalleştirilmesi girişimine gelince, analist "bu konunun müzakerelerin gündemine gireceği muhtemeldir" ifadelerini kullandı: "Suriye, Türklerin ülkenin kuzeyinde nasıl davranması gerektiği konusunda sert koşullar öne sürse de Ankara diyalogun sürdürülmesine ilgi göstermektedir."

• Denizaşırı Misafir: Pentagon Başkanı Ortadoğu'ya Uçtu

ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin'in Ortadoğu gezisi Rusya basınında geniş yer buldu. "İzvestiya" gazetesinin 8 Mart sayısında yayımlanan "[Denizaşırı Misafir: Pentagon Başkanı Ortadoğu'ya Uçtu](#)" başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıya göre, ziyaretin ana konusu İran'ın

kontrol altına alınmasıdır. Yazıda görüşlerine başvuru şarkiyatçı Andrey Ontikov, ABD'nin Ortadoğu tutumunu şu şekilde yorumladı: "Jeopolitik çıkarlar ve bölgeden gelen büyük miktarlarda petrol nedeniyle ABD geleneksel olarak Ortadoğu'ya daha fazla ilgi gösteriyor." Siyaset bilimci söz konusu gezi arifesinde, ABD Genelkurmay Başkanı Mark Milley'in Suriye'nin kuzeydoğusuna yaptığı ziyareti "ülkenin egemenliğine aykırıydı" olarak yorumladı: "Bu hamle ABD'nin çok uzun vadede bağımsız bir Kürt devleti fikrini düşündüklerini ve bu devletin kurulması için tüm koşulları yaratmaya hazır olduğunu gösterir. İslam ve Arap dünyasına ciddi bir darbe olacak olası Kürt devleti Suriye, Türkiye, Irak ve İran topraklarında kurulabilir." Ayrıca analist, bu tür planların İsrail tarafından onaylandığı görüşünü savundu.

Uzman, ABD'nin, İran'la nükleer anlaşmanın makul şekilde yeniden başlatılması fikrine son verme nedenlerini şu şekilde açıkladı: "İran'a yaptırımları kaldırma sözü veren ABD, anlaşmanı imzalayarak Tahran'ı Moskova'dan koparabileceğini düşünse de İran buna kanmadı. Ayrıca Washington, Tahran'daki rejimi zayıflatma veya devirme fikrinden asla vazgeçmeyecek. Moskova ve Pekin ile iyi ilişkileri olan Tahran, başta Basra Körfezi'ndeki Arap monarşileri olmak üzere bölgedeki son rakipleriyle ilişkilerini istikrara kavuşturmaya çalışıyor. Görünen o ki Washington, Tahran'a baskı yapma girişimlerini devam ettirecek ve İran'la bir tür iş birliğini sürdürme fikrinden vazgeçecek." Tartışmanın diğer katılımcısı olan Rusya Bilimler Akademisi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakın ve Sovyet Sonrası Doğu Bölümünden araştırma görevlisi Danila Krylov da Washington'ın Tahran'a yönelik rotasının birkaç on yıldır değişmediğini belirtti: "Devleti yok etmeyi, egemen bir politika izleme fırsatından mahrum etmeyi, her şeyi Washington'un çıkarlarına ve görevlerine tabi kılmayı ve nihayetinde Tahran'ın ABD'nin kuklası olması için İran'a kendince bir liderini atamayı amaçlıyor. Krylov, Arap ülkelerinin yanı sıra, İran ve Suudi Arabistan arasında normalleşme girişimlerinin yapıldığını, Türkiye, Suudi Arabistan ve İran'ın "denizaşırı ortaklara bakılmaksızın" bağımsız bir politika sergilediklerini de sözlerine ekledi. Washington'ın Ortadoğu tutumuna gelince uzman, "ABD bölgeyi hiç terk etmedi, sadece dikkatini zayıflattı" ifadelerini kullandı.

• Arap Monarşileri Birliğinin Gücü Sınıyor

"Mejdunarodnaya Jizn" dergisinde "[Arap Monarşileri Birliği'nin Gücü Sınıyor](#)" başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Makalenin yazarı Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (MEMO) Uluslararası Güvenlik Merkezinden kıdemli araştırmacı Stanislav İvanov, Basra Körfezi'ndeki altı Arap ülkeleri arasında yaşanan çelişkilerin nedenlerini incelemiştir. 1981'de, Arap Yarımadası'nın altı monarşisinin bir araya gelerek Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyinde (KİK) birleştiğini hatırlatan uzman, geçtiğimiz yıllarda söz konusu örgüt çerçevesinde Arap Altılığı ülkelerinin ticaret, ekonomi, finans, gümrük, iletişim, eğitim, kültür ve diğer alanlarda entegrasyonun bağlamında önemli ilerlemeler kaydedildiğini belirtti: "Trump ve Biden, Riyad'a yaptıkları ziyaretlerde, Fas, Ürdün ve Mısır'ın da dahil olduğu KİK temelinde NATO'nun bir prototipi gibi bölgesel bir askerî-politik blok oluşturma olasılığını

bile inceledi. İran, ortak bir potansiyel düşman ve bölgesel bir güvenlik tehdidi olarak belirlendi.” Analist, Arap monarşilerinin ortak görüş ve çıkarlarına rağmen, aralarındaki anlaşmazlıkların devam ettiği nedeniyle Washington’ın planının başarısız olduğuna dikkat çekti: “Suudi Arabistan Krallığı ile Birleşik Arap Emirlikleri arasında artan gerilim, bölgenin jeopolitik manzarasının daha da değişmesindeki faktörlerden biri olabilir. Nitekim BAE, Suudi Krallığı’ndan bağımsız bir dış ve dış ekonomi politikası izlemeye çalışsa da bu durum Suudi Arabistan bölgesindeki liderlik iddialarına açıkça uymuyor.” Uzman, bölge ülkeleri arasındaki çelişkilerin sadece dış politika veya ekonomik rekabetle kalmayıp, jeopolitik düzlemde de kaynaklandığı görüşünü savundu. İvanov, Basra Körfezi’ndeki Arap monarşilerine de yansıyan uluslararası eğilimleri şu şekilde sıraladı: “Çok kutupluluk, çeşitli görüşler ve siyasi bağlantılar.” Analiste göre, ticaret, ekonomi ve diğer alanlardaki bölgesel entegrasyon süreçleriyle birlikte, ulusal öz bilinçte bir artış ve Basra Körfezi monarşilerinin her birinin egemenliğinin güçlendirilmesi söz konusudur: “Washington dünya siyasetinde kendi diktasını dayatmakta başarısız olduğu gibi, Ortadoğu’daki stratejik ortağı Riyad’ın da Körfez’de lider ve güç merkezi rolünü oynaması giderek zorlaşıyor. BAE, Katar, Umman ve Kuveyt bir dizi bölgesel ve uluslararası meseledeki ilkel konumlarını korumalarının yanı sıra Suudi Arabistan’a kıyasla tamamen farklı bir bakış açısı paylaşıyorlar.” Uzman, Basra Körfezi’ndeki neredeyse tüm monarşilerin, Rusya karşıtı yaptırımlara katılmadıklarını ve ABD, İngiltere ve AB ülkelerinin baskılarına ve ısrarlı taleplerine rağmen dünya pazarına yapılan hidrokarbon ihracat hacmini keskin bir şekilde artırmadıklarına değinerek bu bağlamda Arap ülkelerini takdir ettiğini belirtti.

• İran ve Suudi Arabistan İlişkileri Yeniden Başlatma Konusunda Anlaştı

İran ile Suudi Arabistan 7 yıl aradan sonra diplomatik ilişkilerin yeniden başlatılması ve büyükelçiliklerin karşılıklı olarak açılması konusunda anlaştıkları Rusya basınında yer buldu. “İzvestiya” gazetesinin 10 Mart sayısında yayımlanan [“İran ve Suudi Arabistan İlişkileri Yeniden Başlatma Konusunda Anlaştı”](#) başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıya göre anlaşma, İran Ulusal Güvenlik Yüksek Konseyi başkanı ile Suudi mevkidaşı arasında Pekin’de gerçekleşen görüşme sonrasında imzalandı. Gelecekte, iki ülkenin dışişleri bakanları anlaşmanın uygulanmasını görüşmek üzere bir araya gelmeyi planlıyor. Konuyla ilgili görüşlerini paylaşan Rusya Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü Arap ve İslam Araştırmaları Merkezinin önde gelen araştırmacısı Boris Dolgov’a göre İran ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkilerin kurulması bölge için büyük önem arz edecektir: “İran ile Suudi Arabistan Krallığı arasında uzun süredir bir çatışma yaşanırken, her iki taraf da birbirine karşı çeşitli önlemler aldı. Bu çatışma askerî, siyasi ve dinî faktörlerden kaynaklanıyordu. Söz konusu gelişmelerin İran’ı tehdit eden ve onu nükleer silah elde etmeye çalışmakla suçlayan İsrail’de durumun gerginleştiği bir dönemde yaşandığını göz önünde bulundurmuş olursak çok önemli bir olay olduğu söylenebilir.”

Uzman, İran-Suudi Arabistan normalleşmesinin olası etkilerini şu şekilde ifade etti: “ABD’nin bölgedeki konumunu zayıflarken Müslüman birliği güçlenecektir. Bu gelişme, Arap-Müslüman birliğinin somutlaşmaya başlayan bir olgu olduğunu doğrulayan ve şu anda bölgede yaşanan en önemli olaydır. Öyle ki ilişkilerin yeniden kurulması hem İranın hem de Suudi Arabistanın konumunu daha etkin hale getirecektir”. Analist, iki Ortadoğu ülkesi arasındaki normalleşmeyi ABD’nin bölgedeki politikasına karşı bir denge olduğu görüşünü savundu.

• Çin, İran ve Suudi Arabistan Arasındaki İlişkileri Yeniden Tesis Etti

Doğu bilimci Stanislav Tarasov İran ve Suudi Arabistan normalleşmesinin bölgeye olası etkileri, Çin’in barışı koruma adına bir sonraki adımı üzerine görüşlerini “Regnum” haber ajanslığına değerlendirdi. [“Çin, İran ve Suudi Arabistan Arasındaki İlişkileri Yeniden Tesis Etti”](#) başlıklı yazıda durum şu şekilde özetlenmiştir: “Son olarak, Ukrayna ihtilafını çözme planını göz önünde bulundurmuş olursak Çin aynı anda hem bölgesel hem de küresel güvenliği sağlamak için adımlar atmaya başladı. Suudi Arabistan’a gelince, ekonominin yanı sıra, krallığın Çin ile yakınlaşmasını teşvik eden başka önemli düşünceleri de var. İslam dünyasının liderlerinden biri olan Riyad, ulusal çıkarlarını savunurken Çin’in henüz Batı’dan kopuşa doğru sürüklenmediğini fark ederek, Pekin üzerinden dünya siyasetinin “büyük liline” girmek için cesur bir manevra yapıyor.” Uzmana göre İran, Suudi Arabistan ve Çin gerek bölgede gerekse küresel ölçekte yeni ortak çıkarlar belirlemek için yenilikçi diplomatik manevralar yapmaya başladılar: “Bu çıkarlar çok gerçektir. Suudi Arabistan ve İran kendilerini Ortadoğu’da güç merkezleri olarak konumlandırıyorlar ve bu durum gerçekten Washington’un her şeyi ve herkesi kendi çıkarları doğrultusunda “yönlendirme” yeteneğinin daralmasını altını çiziyor.”

Analist Çin’den beklenen ikinci adımın ya bölgede silahlı bir çatışmaya olası katılımı ya da kendi adına barışı koruma çabalarının daha da yoğunlaştırılması olabileceğini ifade etti: “Şu an taraflar yeni çok profilli ilişkilere uyum sağlıyor. ABD’nin bölgeyi etkileme gücü giderek azalıyor ve İran ile Suudi Arabistan arasındaki diplomatik ilişkilerin yeniden kurulması kilometre taşlarında bir değişiklik olduğunu gösteriyor.”